

Avsnitt 6: Framgångsfaktorer i arbetet med elever inom autism

PRESENTATÖR: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska någon målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: I dag ska vi som är här i studion sätta fokus på ämnet hur man skapar en bra skolsituation för elever som har en diagnos inom det som brukar kallas för autismspektrumtillstånd, enkelt uttryckt autism eller asperger kanske man kan säga. Vi kommer prata om hur man som lärare eller personal i skolan kan skapa bra förutsättningar för lärande för den här gruppen elever och hur man kan förebygga att de här personerna med de här utmaningarna inte ska hamna i situationer som kan bli för svåra och problemskapande. Jag heter Erika Bergman och jobbar på Specialpedagogiska skolmyndigheten och med mig så har jag Linda Peterson, rådgivare som jobbar hos oss här på myndigheten med en stor erfarenhet av att ge stöd till skolor i hur de kan forma en bra undervisning och få en skolgång för elever med autism och asperger som funkar på bästa sätt. Och med oss har vi också Jill Faulkner. Säger man så?

JILL: Ja, precis.

ERIKA: Ja, vad bra. Som är entreprenör och som kommer dela med sig av sina erfarenheter av att vara elev med en autismsdiagnos. Varma välkomna.

- LINDA: Tack.
- JILL: Tack så mycket.
- ERIKA: Och Linda, som rådgivare så möter ju du många skolor som har behov av att få stöd i hur de ska utforma undervisningen för just den här elevgruppen. Vilka frågor är det vanligt att du får?
- LINDA: Jag tänker att till viss del så består de här förfrågningarna som specialpedagogiskt stöd kring att man vill höja kompetensen för hela skolan, för alla personal på skolan. Så att det kan vara ett sätt att jobba, just att vi jobbar med hela skolan och har olika typer av kompetensutvecklingsinsatser. Sedan så är det en hel del frågor som jag tänker berör anpassningar och stöd i undervisningen, i klassrummet, och hur man kan göra på bästa sätt. En del frågor berör också elever som hamnar i svåra situationer och hur man kan göra på bästa sätt och vad man kan göra med de situationerna för att de ska bli bättre. Så tänker jag att mycket ... många förfrågningar handlar om.
- ERIKA: Det är så de kommer in till oss [hör inte 0:02:32]. Och Jill, du är företagare. Du ägnar i dina företag en hel del tid just åt att dels stötta andra individer som har en diagnos, men också att föreläsa och berätta hur det var för dig som elev. Varför är det så viktigt, tycker du, att sprida den här kunskapen som du har med dig då utifrån dina erfarenheter?
- JILL: Dels så kan man säga att min historia är ändå en solskenshistoria. Det har gått väldigt bra. Det är inte alla som klarar skolan och klarar skolan bra och går ut med bra betyg och klarar högre studier, och sen kan starta företag

och försörja sig. Det är inte så det ser ut för de allra flesta som är i min situation, utan jag har verkligen fått rätt hjälp. Och då känner jag att jag vill och har också en skyldighet att gå ut och berätta vad var det som gjorde att det gick så bra, vilka var det som gjorde rätt och vad gjorde de. Så det är verkligen min passion, att jag ska ge tillbaks lite av det där fina som jag har fått.

ERIKA: Ja. Nu vill man faktiskt höra, vad var det som var så bra [skratt]?

JILL: Ja [skratt] ...

ERIKA: Alltså om du skulle sammanfatta och beskriva, vad skapade rätt förutsättningar för dig då att få lära dig på bästa sätt och känna ”det här en bra miljö för mig”?

JILL: Ja, alltså många olika saker. Dels så kommer jag från en familj där man alltid har kämpat och varit de där krigande föräldrarna verkligen, och mina syskon har också hjälpt till att stötta mig och peppat mig att det är jag som har rätt och är rätt och det är världen som är knäpp, och det som inte funkar, det funkar inte därför att det är fel på omgivningen, det är inte mig det är fel på. Och den grundinställningen ger så himla mycket. Och kommer man från en bakgrund där man kanske inte har de förutsättningarna till det självförtroende och så där, då är det nog svårare. Så det har varit på något sätt starten. Men sen har jag haft tur. Jag har stött på duktiga pedagoger. Jag har fått gå i en liten klass, för det fanns fortfarande när jag gick i skolan. Då var det ganska självklart att fick man en autismdiagnos så fick man i alla fall valet om man ville byta till en liten grupp, och det

2019-06-04

ville jag göra. Jag har fått vara delaktig i alla beslut. Så det är inte bara så att jag säger att jag ville det, fast egentligen var det mina föräldrar som ville det. Utan jag har fått vara med. Och det tycker jag egentligen att vi pratar för lite om, att barnen är också små människor och de har rätt att vara med och bestämma över sina liv. Det har jag fått göra. Och så råkade jag hamna i andra bra verksamheter också utöver skolan, alltså korttidsboende och ... alla människor har egentligen gjort rätt och jag har stått på mig när någonting inte har varit bra.

ERIKA: För jag tänker då när du beskriver på det sättet, dels att du har kommit med en bra självkänsla, men sen också att ni har haft förmågan och du har haft förmågan att berätta ”det är det här som jag behöver” och så har ni fått det.

JILL: Ja. Eller vi har fått slåss tills vi har fått det helt enkelt.

ERIKA: Ja. Sett till att få det [skratt].

JILL: Ja, vi har fått se till att få det så mycket det har gått. Jag har alltid varit borta från undervisningen ungefär en tredjedel av tiden och det har fått vara okej. Då vet jag att det är många som tar den fajten med barnen och ungdomarna, att ”du måste gå till skolan varje dag”. Och det till exempel är en sån sak som för många inte funkar. Hade aldrig funkat för mig. Så jag har fått tillåtelse på vissa saker. Man har varit mjuk när det har behövts och anpassat när det har behövts, men samtidigt hård och bestämd. Alltså lågaffektivt bemötande kort sagt.

ERIKA: Just det. Men om vi går tillbaks lite grann till att prata just om hur förutsättningarna för lärandet i skolan för en elev

2019-06-04

som har en diagnos inom autism eller asperger. Eller ”och” kanske man ska säga. Vad är det för styrka, tänker jag? För det pratar man kanske inte så ofta om. Jag tänker som man kan bygga på i skolan och i undervisningen. Och vad är utmaningarna? Vad säger du, Linda?

LINDA: Men jag tänker att en styrka handlar ofta om att använda sig av visuellt stöd för det är konkret, det finns kvar, man kan gå tillbaks och hämta informationen igen. Så att det är en styrka som många barn och elever inom autism har, just det visuella. Så att därför är det klokt att nyttja det på så många sätt som möjligt. Jag tänker också att det visuella stödet skapar en förutsägbarhet och en tydlighet. De här frågorna som var och vad och när, med vem, hur mycket, hur länge, varför och hur, att man behöver hänga upp en förutsägbarhet utifrån de frågorna. Och det tänker jag är bra för alla barn och elever över huvud taget. Det är liksom extra bra för de här barnen, men alla tjänar på det någonstans. Så att skapa en grundförutsägbarhet och en tydlighet som är ganska konkret tror jag är bra helt enkelt.

ERIKA: Vad skulle du säga, Jill?

JILL: Om man kan få jobba utifrån sina styrkor, att man har det som tanke hela tiden att vi ska jobba på styrkorna och inte kanske prata så mycket om att kompensera för bristerna själv, utan det tänker jag att omgivningen ska göra. Precis som du säger. Och rent akademiskt så är ju personer som har autism ofta väldigt starka, men vi har också mycket krav på oss att det sociala ska fungera. Och det kommer in en massa sociala bitar i det här akademiska som egentligen, kan jag tycka, kanske inte har så mycket där att göra. Så

man kan fokusera på det akademiska och hitta vägar in i det, stötta upp där det inte funkar, och tänka ”hur kan vi göra så att det funkar för den här eleven?” I mitt fall, så jag var helt besatt av Titanic när jag var liten. Då fick jag räkna matte utifrån Titanic. För jag tyckte matte var jätte... supertråkigt. Jag ville inte. Jag var helt omotiverad. Men fick jag hålla på med Titanic och räkna på omkretsar på skorstenar och sånt, då gick det ju bra. Så att man kan tänka lite så. Inte att vi ska träna. Det måste vi bort ännu mer ifrån. Och inte så mycket det sociala, för vi är inte där för att skaffa vänner och så. Utan det kan vi lära oss sen tänker jag.

ERIKA: Du tänker just att man får fokusera på faktainhämtningen?

JILL: Ja. Utifrån helst sina intressen.

LINDA: Och det är också oftast ett väldigt bra koncept, att utgå ifrån det man är intresserad. Och det är inte heller egentligen specifikt för den här elevgruppen skulle jag vilja säga, men här blir det liksom ännu smartare och mer effektivt att verkligen nyttja det. Och jag tänker också att det blir väldigt bra att känna att man kan få bli bättre på någonting där man redan är bra. Så är man jätteduktig på matte och siffra, att man får spetsa det och bli ännu bättre. För ibland så kan jag mötas av att man nästan tänker ”just det där är han eller hon så himla bra på, så vi jobbar med det andra i stället”. Och det tänker jag inte funkar så bra, utan ... man kan jobba med det också, men man måste hela tiden se till att nyttja styrkorna och öka de, för att det ger också effekten av att man får kanske en bättre självkänsla och känsla att man lyckas. Och det tror jag är oerhört viktigt att man får med

sig, känslan av att man faktiskt lyckas och att man ... så att man kan komma vidare.

ERIKA: Just där intresset, eller vad man ska kalla det för, då får vara ett lok för allt det där andra som man också behöver lära sig.

LINDA: Visst.

JILL: Det är jättebra att du lyfter det tänker jag, för det glömmar man ofta. Vi pratar så mycket om problem och hur ska vi lösa det som inte funkar. Men vi måste ... precis som vi måste möta elevens lägsta förmåga, måste vi också möta den högsta.

LINDA: Precis.

JILL: Och det har man aldrig riktigt egentligen lyckats med, med mig. Där jag har varit duktig har det varit ”du får högsta betyg och sen så ... ja, du får skriva av den här kursen. Vi kan inte göra så mycket mer”. Så det tror jag absolut.

LINDA: Och det tänker jag också är väldigt vanligt, att man har just den här ojämnheten. Att man har ... spetsar där man kan väldigt mycket och så, men sen så har man andra ämnen, eller områden kanske jag ska säga, för det behöver ju inte vara knutet till ämnen, som är mycket svårare. Du nämnde det här med det sociala samspelet till exempel. Det är också en sån ganska typisk att man ... ibland kan det vara svårt att förstå att någon som är så kompetent och kunnig inom vissa områden kan ha så himla svårt inom andra områden. Vilket gör, tänker jag, att vi som jobbar i verksamheten ibland tycks ställa för höga krav i vissa områden och för låga krav,

eller förväntningar kanske jag ska säga, det tycker jag är ett bättre ord, inom andra områden, när det ... i verkligheten behöver man möta den här ojämnheten. Och den ser ju väldigt specifik ut beroende på vilken elev eller barn som man möter.

ERIKA: Hur kan man göra då ute på en skola för att få koll just då på hur ser den här personens profil ut eller vad man ska säga? Hur kommer man fram till den tydligaste bilden?

LINDA: En bra strategi är att man frågar personen själv, tänker jag.

ERIKA: Det låter enkelt.

[skratt]

LINDA: Det kan låta väldigt enkelt, men det kan faktiskt också vara ganska svårt. För jag tänker att ibland när jag säger så, så säger man ”ja, men det har vi gjort och då svarar han eller hon alltid ’ja’ eller ’nej’ eller ’jag vet inte’ eller ’jag kan inte’”. Men jag tänker att man behöver också anpassa sättet man ställer frågor på, men också anpassa stödet i hur eleven man möter kan svara. För man kan tänka sig att den här verbala frågan kan vara ganska svår och ganska ogreppbar och ganska okonkret. Men igen så tänker jag att man kan använda sig av andra strategier, till exempel ett visuellt stöd, för att fråga samma sak fast man gör på ett annat sätt. Så det är att inhämta elevens perspektiv, men naturligtvis också involvera och fråga vårdnadshavare. Samla information, att skanna av och så. Det tänker jag är viktiga delar allihop egentligen.

ERIKA: Plocka ihop de olika perspektiven.

JILL: Ja. Och när vi pratar just gruppen autism, då är det ju vanligt att ... alltså vi tyr oss ofta till någon. Och det kan vara personalen i matsalen eller vaktmästaren eller den huvudsakliga pedagogen. Det vet inte. Det kan vara fröken eller inte. Och att man vågar hämta information från överallt och kolla. För det kan vara precis var som helst som vi plötsligt skiner. I helt oväntade sammanhang så kan vi skina. Så att våga titta lite utanför den vanliga mallen där också, tänker jag.

ERIKA: Just det. Nu har vi pratat just om hur man kan hitta styrkorna, bygga på styrkorna, och så vidare. Men ändå, vad är utmaningarna också då? Om man tänker sig att man har en sådan diagnos och sen möter man skolverkligheten som den är. Vad är det som blir svårt och som man behöver ta hänsyn till när man anpassar? Och nu, jag vet att det går aldrig generalisera. Men om man tänker lite generellt ändå.

JILL: Om man ska börja någonstans tänker jag att det är bra att börja med det här perceptionen och intrycken, och att de flesta skolor i dag är inte intryckssanerade tyvärr. Det är väldigt mycket lysrör, skarpt ljus, väldigt mycket färger. Gå in i ett klassrum, det är väldigt mycket teckningar och instruktioner och bokstäver och ditten och datten. Det är väldigt mycket bara rent visuellt. Och sen tänker vi att vi har flera andra sinnen också med ljud och lukt och så som kan påverka.

ERIKA: Det blir en cocktail liksom.

JILL: Ja. Och det blir ofta inte så bra för vi är så känsliga. Och börja med det, med att bara sanera bort och tänker på det

som en arbetsmiljöfråga. Hur har vi det med inte bara buller, utan obehagligt ljud och ljus över huvud taget för de här grupperna som är känsliga? Börjar man där så tror jag att man har vunnit mycket och då går det kanske för de här eleverna också att kompensera för mycket annat. Så det är det här rent konkret, praktiska perceptionsstörandet som man måste plocka bort allra, allra först.

ERIKA: Just det.

LINDA: Precis. Och där tänker jag också att om man får det att sjunka ... om man försöker plocka bort så mycket man kan så sjunker det någonstans. Och då tänker jag att då kanske man kan tåla, om man uttrycker mig slarvigt nu då, ett högt ljud någon gång ibland, därför att man har tryckt ner det så att det inte ... liksom finns inte hela tiden.

ERIKA: Man är inte lika uttröttad tänker jag [hör inte 0:14:57].

LINDA: Nej, precis. Så blir det. Och där tänker jag igen, precis som du pratade om innan Jill, just att det kan vara vaktmästaren eller någon som jobbar i matbESPisningen som är den person som har mest information om eleven, så behöver man också titta över hela skolan när det gäller just det här med perception och att ... så att man inte bara tänker klassrummet, utan man tänker också i matsalen och ... och det här tycker jag är jätteviktigt, att tänka i kapprummet där man hänger av sig. Det är ju en sån miljö som är ganska ... en utsatt miljö på den ... utifrån det sättet att tänka då. Och jag tänker ibland, som jag vet att man har när man tittar på trygghet och trivsel, så brukar man gå runt på skolor och försöka föreställa sig ”bakom den här häcken med buskar,

där bakom kan vi se att där kan det hända massa otrygga saker” och så vidare. Och likväl som man har på sig de glasögonen, så skulle man kunna ha på sig de här glasögonen med ljud, ljus, synintryck och så vidare, för att fundera på ”var är det mest utsatt? Var behöver vi jobba mest?”

ERIKA: För jag tycker att jag hört det här uttrycket ”intryckssanera” någon gång och det är det.

LINDA: Ja.

JILL: Det har väl seglat upp lite som en term. Jag tror att det kom in i någon sån här ordlista för bara något år sen, så det är ganska nytt. Men det är ett mycket bra uttryck.

ERIKA: Det är ett bra sätt att tänka.

JILL: Ja, precis.

ERIKA: Ja, precis, att ha det.

LINDA: Och bullrigt. Buller är också en bra term. Och inte bara koppla till ljudmiljön, för jag tänker att det är oftast det som man kopplar ihop. Men en bullrig miljö kan ju innebära så mycket mer egentligen. Så ibland så lyfter vi fram till exempel ett visuellt buller också, för att liksom signalera att man behöver tänka också på miljön och vad man sätter upp på väggar och så vidare, som du var inne på innan också, Jill.

ERIKA: Men hur blir det då, tänker jag, när man kommer in i en verksamhet och så är det inte sanerat då, tänker jag, när det kommer till perception och så vidare? Hur upplever man det

då? Hur upplevde du det när du tyckte att det var för skrikigt, för störigt?

JILL: Nu som vuxen så kan jag sätta ord på det här. När jag var barn och ungdom, gick i skolan, då kunde jag inte det. Och det som hände för mig, det var att jag fick blackout. Alltså det blev svart och jag fick utbrott och kastade bänkar på folk eller jagade någon med sax eller sparkade sönder en vägg. Eller alltså jag agerade ut för att få ur mig den här överblivna frustrationen, för att jag blev så överladdad. Och jag kunde inte sortera, jag kunde inte fungera. Jag tappade alla mina förmågor och det enda som var kvar vara att blir arg och kasta saker för att göra någonting. Och sen är det inte kanske alla som reagerar så utåt, och framför allt tjejer vänder oftare inåt. Men det är samma ... jag brukar tänka att det är samma kraft. En tioåring som kan lyfta en sån här gammaldags skolbänk och slänga den genom en vägg, en gipsvägg som går sönder, det är den kraften, den frustrationen vi pratar om, även om det inte syns utåt.

ERIKA: Nej, just det.

JILL: Så det blir en frustration, det blir en aggression som hamnar någonstans. Då är det inte konstigt att de här barnen inte går till skolan, får ont i magen, får huvudvärk, får mycket symptom i kroppen. Det är inte märkligt, tänker jag.

ERIKA: För jag tänker att det låter som en enorm stress, det du beskriver.

JILL: Ja.

ERIKA: Att det är som en väldigt stressreaktion. Och precis som du säger, utåt eller inåt, men oavsett så är det en väldig kraft.

JILL: Ja. Och det går åt en massa energi till att sortera bort saker som kanske är ganska onödiga när jag hade kunnat komma dit och göra ett bra jobb och göra det jag ska. Jag hade kanske till och med kunnat vara social och klara av det sociala. Men allt det här runt omkring, otydliga instruktioner och onödiga intryck och allting sånt stör så mycket så att kraften i stället hamnar i att försöka inte kasta bänk, liksom så.

ERIKA: Nej, just det. Vad hände då när du hände i de situationerna? Hur reagerade omgivningen? Vad fick du för hjälp?

JILL: Alltså från början så visste man ingenting som varför och man hade inga metoder och personalen slog ganska fort i det här taket för sina metoder och vad de klarade av. Och då ringde man till den största, starkaste, tyngsta personalen man kunde hitta och det råkade vara en vaktmästare som fick komma och sitta på mig tills jag slutade skrika. Och det var inte en jättebra metod. Senare så mötte jag personal som jobbade lågaffektivt mer uttalat och de kunde till exempel säga ”du får gå in i argrummet” eller ”du får gå in på ditt rum” eller ibland fysiskt flytta mig in till ett utrymme där jag fick vara, eller flytta på de andra ungdomarna så att jag fick vara arg klart. Jag fick lära mig att gå argpromenader, så att jag kunde stampa ur mig frustrationen i stället för att kasta bänkar. Så att ... ja.

ERIKA: Hur kom ni fram till att det var ett bättre sätt att göra? Jag tänker var det någonting som ni resonerade tillsammans

eller hade bara med sig de här verktygen och föreslog eller avledde?

JILL: Nej, jag har alltid fått vara med och diskutera och man har alltid pratat med mig och försökt involvera mig. De som inte har gjort det, de har inte funkade med mig. Utan jag har liksom krävt att få vara inblandad och när jag inte har blivit det, då har jag bara satt mig på tvären så det har inte lett till någonting. Utan det är när man har involverat mig och pratat med mig och använt mycket de här visuella medlen som du också pratar om, och pratat om hur känns ilska i kroppen och vad kan man göra då. Jag hade ingen aning om att man kunde känna att man skulle bli arg innan man blev arg förrän jag var kanske 15. Så det är mycket som inte är självklart förrän någon kommer och förklarar det på ett sätt som man kan förstå.

ERIKA: Just det, att relatera till hur det är för en själv.

JILL: Ja. Men det är jättesvårt som vuxen att förstå det när man möter någon som mig som är mycket verbal och som kan prata på jättefint och det låter verkligen som att jag har koll, och så helt plötsligt så upptäcker man att den här lilla tjejen vet inte hur det känns när man blir arg. Oj. Hur förhåller man sig till det? Det är jätteutmanande.

ERIKA: Kan du minnas hur det kändes för dig när du träffade dem som började jobba på det här andra, mycket bättre sättet? Går det att beskriva?

JILL: Ja. Det var som att kunna andas för första gången, i stället för att bara ha den här totala rädslan. Jag blev så rädd för mig själv till slut. Och när de vuxna runt mig började bli

rädda för mig också, det var en väldigt obehaglig känsla som nio-, tioåring. Och att sen få komma och möta människor som kunde bara säga så här ”jaha, du blev arg. Jaha, då får vi väl köpa ett nytt fönster. De som gör fönster ska också leva” [skratt]. Det var så otroligt befriande att det inte längre var något fel på mig, det var inte mitt fel. Den här skulden och skammen började lösas upp. Och när en vuxen kom till mig och sa ”jag hade fel” ... alltså en extern vuxen som inte var från min familj första gången kom och sa så här ”jag hade fel, jag gjorde fel. Förlåt”, det var så stort för mig. Så häftigt.

ERIKA: När den kunde säga att ”vi skulle gjort på ett annat sätt”?

JILL: Ja. Jätteviktigt tycker jag att lära sig att kunna göra det, även med ganska små barn faktiskt. För det är ingenting man förlorar på som pedagog tycker inte jag i min erfarenhet. Utan de som har kunnat göra det har vunnit stort.

ERIKA: Just det. Vad behöver jag då som pedagog eller som skolpersonal behöver vi prata om, för det är ju många man möter. Vad behöver man tänka på om man har en eller några elever som har en autism eller asperger?

LINDA: Jag tänker lite på det som Jill precis berättade, att ibland är det svårt att hitta rätt och hitta ut. Men jag tänker att det alltid ändå måste vara vi som är vuxna, vi som arbetar som måste ta det ansvaret, för vi kan inte lägga det på en nio-, tioåring eller äldre eller yngre barn eller elev. Det funkar inte så, utan det måste alltid ligga hos oss. Och det är jätteviktigt, precis det du säger, att ... för ibland är det så

här att man ändå märker att "shit, även om jag tänkte så där och jag gjorde så, så blev det ändå fel". Och det kan vara helt okej så länge som man funderar på "vad kan jag då förändra till nästa gång?" För precis som du säger, man kan hamna i situationer när man själv inte hittar ut, men att man försöker tänka "vad kan vi då förändra nästa gång? Vad ska jag göra annorlunda om det händer igen?" Och att man diskuterar och pratar väldigt mycket, det är också oerhört viktigt.

ERIKA: Men hur kan man arbeta förebyggande då som lärare eller som annan personal i skolan?

LINDA: Ett sätt att arbeta förebyggande, det tänker jag är att organisera utbildningen och undervisningen så att eleverna vet var och när och vad jag ska göra med vem, hur länge, varför då och hur. Och ibland så tänker jag, ibland så räcker det nästan att tänka kring de frågorna och verkligen vara säker på att man i största möjliga mån ger de svaren. För jag tänker att de här svaren, det skapar en förutsägbarhet och tydlighet. Sen räcker ju inte det, men det är en bra bas att utgå ifrån. Och då tänker jag att det behöver man också tänka på i hela skolan, inte bara i klassrummet. Utan att man tänker att det är samma sak på rasten och det är samma sak, som jag sa innan, i matsalen, och det är samma sak på idrottslektionen, att man behöver ha samma information. Eller kanske inte samma information, men samma grundstenar för att skapa den här förutsägbarheten. Det är ett sätt att förebygga. Och sedan så tänker jag att man behöver fokusera väldigt mycket på sitt eget bemötande. Och precis som Jill har pratat om väldigt mycket här innan

så är det just det där att fundera på ”vad kan vi förändra i situationerna, i sammanhanget?” Inte lägga kraften på att fokusera på vad barnet, eleven, ska förändra. Utan att titta på ”hur kan vi jobba vidare med det här? Vad kan vi göra i stället?” Och jag brukar också säga och tänka så här att det är också den framkomliga vägen, därför att det blir väldigt fruktlöst när vi lägger energi på att försöka förändra eleven eller barnet. Vi kommer liksom inte vidare. Lika lite som vi kommer vidare om vi fokuserar väldigt mycket på vad föräldrarna skulle behöva annorlunda för att det ska vara en bättre skolsituation. Det är samma sak med det. Det är fruktlöst, vi kommer inte vidare. Så att vi behöver ta tillbaks makten och fundera på ”vad kan vi göra i det här sammanhanget? Vad kan vi förändra? Vad kan vi plocka bort? Vad kan vi lägga till?” Och där är naturligtvis elevens och barnets röst och perspektiv väldigt, väldigt viktiga. Och om man möter ett barn eller en elev som inte ... som har svårt att uttryck sig, då tänker jag då får man jobba på lite andra sätt. Då kan man jobba mycket med observationer och försöka få input från det sättet, så att man hittar de sätten som finns.

JILL:

Just det. Alltid egentligen när man möter personer med autism så tror jag att det är viktigt att man som neurotypiker kan lägga bort sina egna föreställningar om vad som funkar och vad som inte funkar och just om någon har svårt att uttrycka själv vad man behöver. Man kan ju observera en sak, men är man neurotypiker, alltså en person som inte har en diagnos eller ett annorlunda sätt att tänka, då har man helt andra behov, man har helt andra kopplingar i hjärnan, det funkar på helt andra sätt. Så att man måste egentligen

lyssna på oss som vet hur det är, vi som har varit där, och höra ”vad funkar? Vad funkar inte? Hur kan man fråga? Hur kan man lägga upp ett bildschema? Hur kan man göra en mindmap? Hur kan man göra en snygg laminerad grej så man kan ringa in olika känslor eller olika metoder? Alltså vad funkar? Hur kan vi jobba med det här?” Och igen så här att man inte utgår från normen. För att om det som funkade i normen funkade för oss, då hade vi inte haft några problem. Då hade de här vuxna inte mött barn som mig. Det hade inte hänt om det funkade vanligt. Och då hade vi heller inte haft diagnoser. Så det ligger i sakens natur att det är annorlunda, det funkar på andra sätt. Och hur får man då reda på vad man kan göra? Ja, det är klart man kan fråga. Det kanske inte funkar. Man får hitta andra metoder. Och utgå inte ifrån vad som funkar för en själv så, om man inte själv är en person med autism. Det är jätteviktigt.

ERIKA: Just det. Man kan inte relatera till hur man själv uppfattar så.

JILL: Nej. Nej, för det ligger ... igen, det ligger i sakens natur att vi uppfattar det inte så, så då kan man inte tänka så. Ja.

LINDA: Och därför blir det så viktigt, precis som du säger, med själva lyssnandet. Och lyssna tänker jag, det handlar inte bara om det som man hör med sina öron. Utan lyssna, tänker jag ... att om jag som pedagog ska lyssna så behöver jag använda alla mina sinnen och all min kreativitet för att försöka fånga barnets eller elevens perspektiv i det. Så att det är ett väldigt aktivt lyssnade som man behöver göra och som kan vara ganska svårt att förklara så här [skratt]. Och sen tänker jag att barnets och elevens perspektiv alltid måste

2019-06-04

komma i första hand, att det är det som vi behöver utgå ifrån.

ERIKA: Vad menar du då? Alltså jag tänker vad står det mot för andra perspektiv?

LINDA: Nej, men jag tänker att ... lite det som Jill är inne på, att inte jag kommer med mina uppfattningar, utan att jag försöker förstå i så hög utsträckning som jag kan vad och hur det kan vara för det här barnet och att jag jobbar med att förändra miljön efter det.

JILL: Lite exempel tänker jag kan vara bra. Och nu pratar vi utifrån en ganska upplyst verklighet där det är ganska så här bästa scenariot pratar vi nu. Men går man ut i verkligheten, då är det väldigt ofta så att personal säger ”fast så här har vi ju alltid gjort. Vi kan inte ändra på oss. Vi har alltid gjort så här” eller ”våra regelverk säger ju si” eller de har tolkat någon policy eller någon lag eller någonting på ett visst sätt. Och så säger man och verkligen tror också att ”så här har vi alltid gjort. Vi kan inte ändra”. Och det tänker jag ofta går i clinch med behovet hos barnet eller eleven.

ERIKA: Men Linda, jag tänker det som nu Jill säger, just att det är lätt att ... det finns ett tänkande som utgår från ”så här har vi alltid gjort” och att det är svårt att förändra och så vidare. Hur ser det ut? Är det så? Är det, det du möter när du är rådgivare?

LINDA: Alltså jag möter en variation. Det är jättestor variation mellan skolor. Det kan också vara variation inom skolan, att i vissa arbetslag så har man kommit längre och är mer flexibla. För att jag tror nämligen att flexibilitet är ett

jätte viktigt begrepp som man måste ha med sig in i mötet med de här barnen inom ... eller med autism, för att ... igen, för att vi behöver vara flexibla fast ändå tydliga. Och för mig så är inte det någon motsättning, att man kan mycket väl vara flexibel och tydlig samtidigt. Man kan ha en tydlig ram, men man kan vara flexibel innanför den ramen.

ERIKA: Men ge ett exempel på just precis det där då, alltså tydlig och flexibel. På vilket ... bara så att man får en bild av hur skulle man kunna vara både och.

JILL: Man skulle kunna säga så här, det finns ganska mycket uppfattningar i samhället hos ganska många människor om vad personer behöver kunna. När man är en person i världen så måste man kunna vissa saker. Och det har vi ganska ... alltså normer runt, vad man behöver kunna. Typ alla behöver kunna diska eller alla behöver kunna laga mat eller alla behöver kunna tvätta i en tvättmaskin. Alltså det finns idéer om vad man behöver kunna och det är inte sant alltid. Ibland är det sant, ibland inte. Och där blir det som att två verkligheter ska mötas och det funkar inte. Jag har stött på boendestödjare som har sagt till mig så här "fast du måste diska. Du måste lära dig diska". Och det är inte deras roll egentligen. Men då kommer man in med en uppfattning om att alla människor måste kunna det här och "jag ska hjälpa dig till det här, jag ska stötta dig in i det här". På boenden är det jättevanligt att personalen säger "fast alla vuxna människor måste ju kunna ..." Fast det är inte kanske så. Det finns många olika lösningar på problem i livet och man

kanske måste lära sig att lösa problemet, men man kanske inte måste lära sig färdigheten att diska.

ERIKA: Nej, just det. För att lösa problemet av att man har smutsig disk.

JILL: Precis. Man kanske kan skaffa en partner som tycker det är jättekul att diska. Det är också en lösning. Eller en diskmaskin.

ERIKA: Jättesmart [skratt].

JILL: Ja. Alltså det finns många sätt att lösa det på.

ERIKA: Just det. En sak som jag tänkte på när du beskrev just vad som var de bra förutsättningarna som du hade med dig då när du gick i skolan, var just det här att du inte gick i så stor klass. Hur viktig är den frågan, tänker du?

JILL: Oj. Ja [skratt] ... debatten om inkludering och inte inkludering har ju stormat, kan man säga, de sista åren. Och alla kanske har en uppfattning, tänker jag, om hur det ska vara eller inte vara. Jag tänker att för vissa elever, mig till exempel, så var det helt nödvändigt att gå i en liten grupp. Och för andra elever så kanske det inte alls funkar. Andra kan behöva gå i en stor klass, men ha vissa lektioner kanske borta eller ... alltså andra anpassningar på andra sätt. Och jag tror att det är väldigt olika. Men jag tror att behoven ... alltså det sträcker sig i hela spektrumet hur man behöver. Vissa kanske behöver enskild undervisning. I andra länder än Sverige är det ganska vanligt med hemundervisning för barn som är som mig. Det finns så otroligt många olika lösningar och saker som funkar och inte funkar. Så jag tror

att man måste kunna erbjuda just det här med liten grupp. För mig hade det inte funkat. Man försökte att ha mig i storklass men med assistent, och jag fick sitta ett tag i någon liten städskrubb för det var väl det utrymmet man hade ungefär. Det funkade bra ett tag, men det kanske inte är en jättebra miljö för ett litet barn att sitta och lära sig i en skrubbs tillsammans med en person. Och det blir väldigt känsligt på många sätt om det kommer dit någon, om utrymmet behövs till något annat, om den här enda personen blir sjuk eller säger upp sig så. Det måste finnas förutsättningar. Och det var helt nödvändigt för mig. Jag kunde inte hantera så mycket barn och så mycket ljud och så mycket förändringar som det är när man måste förhålla sig till 25, 35 elever. Det gick inte med mig.

ERIKA: Just det. Så att det behöver fortfarande finnas ett smörgåsbord, tänker jag. Det är det du beskriver, att alla är olika, men det är inte så enkelt som att det handlar om tre barn är perfekt [skratt].

JILL: Nej, nej, nej, nej. Jag brukar ha någon sån här tum... jag brukar säga att vissa behöver jobba i en liten grupp och då ska man helst inte vara fler än fem. Då är man inte en liten grupp längre. Men sen finns det de som kanske jobbar bäst i medelstora grupper också, då kan man vara fler än fem. Alltså så där, det måste utgå ifrån hur just den personen fungerar. Och för mig så var det så att jag behövde ha mestadels av min undervisning ... då var vi två, max tre elever, och det funkade för mig. Sen när jag var klar med grundskolan och skulle in i gymnasiet, då gick jag på ett helt vanligt gymnasium och då hade vi stora, 35 elever, och

det gick jättebra. Och jag hade inga problem att prata inför folk eller att ... ja, jobba i grupparbeten var väl inte min starkaste sida så, men jag kunde ändå hantera det och jag gick ut med bra betyg.

ERIKA: Hur kommer det sig då tror du, att du kunde det då, att det funkade då?

JILL: Jag tror att jag fick det jag behövde under de åren som jag gick i en liten grupp, och jag fick också verktygen för att hantera när det blev svårt. Sen så råkade jag också hamnade på ett gymnasium där man jobbar väldigt individuellt med eleverna, man har individuella scheman för varje elev. Och det har jag förstått är väldigt ovanligt. Jag fatt... igen så här, jag hade sån himla tur. Jag fattade inte hur bra jag hade det [skratt]. Så ja, det funkade bra därför att jag fick väldigt mycket frihet och väldigt mycket ansvar, och jag hade fått de verktyg jag behövde för att kompensera för bristerna.

LINDA: Det som du beskriver här nu Jill, det blir himla viktigt också att ... igen, att inte utgå från en norm när vi tänker på hur vi på bästa sätt kan organisera utbildningen och undervisningen. För det är lite det vi är inne på nu. Utan att man verkligen behöver fundera på olika barns olika behov och förutsättningar. Och en viktig sak som jag tänker är också det här att det kan förändras över tid. Att bara för att det ser ut på ett sätt kanske på lågstadiet, så behöver inte det betyda att det ser likadant ut på högstadiet eller tvärtom. Så att det är väl en sån sak, apropå det där med flexibilitet, att det kan förändras och att vi behöver verkligen erbjuda det här mångfaldet av olika typer av lösningar. Och igen, att tänka att det ... vi behöver inte vara så rädda för det, för att

det behöver inte bli cementerat på något sätt. Och om det blir cementerat så kanske det ändå är utifrån det barnets behov och förutsättningar, det bästa vi kunde göra. Det behöver finnas en variation i det och att det inte behöver vara någon värdering i vad som är bättre eller sämre, utan det bästa är när barnet eller eleven kan optimera sitt lärande såklart.

ERIKA: Just det.

JILL: Ja, men då tänker jag till exempel när man har matsalar där man kan välja om man vill sitta i den tysta avdelningen eller inte. Och det behövs ingen diagnos för det, utan man bara bygger upp miljöer och allting egentligen på ett sätt så att man kan välja. Det gör vi med vuxna. Vi kan välja tyst vagn när vi ska åka tåg. Varför gör vi inte det med barn mer? Det borde vi göra.

ERIKA: Att det finns en mångfald utifrån den man är.

JILL: Ja.

ERIKA: Ja, men precis. Och det ... precis som du beskriver, det behöver inte handla om att man har en funktionsnedsättning, utan det kan vara jobbigt med slamriga miljöer ändå.

JILL: Ja, visst.

LINDA: Absolut.

ERIKA: Precis. Men hörni, om ni nu skulle få ge något sånt där konkret råd. Jag tänker om det nu är någon pedagog där man vet att det kommer att komma en elev eller någonting

till vår klass eller vår skola eller vad det nu är, som har autism eller asperger, vad tycker ni att den ska starta någonstans för att hitta det här bästa sättet att organisera verksamheten?

LINDA: Jag tänker att man ... det behöver finnas en basnivå på kunskap för alla som finns på skolan. Alltså att man inte bara tänker läraren eller den läraren [hör inte 0:37:13] ska ha den här eleven i sin klass. Utan att man tänker från hela skolan och att där finns en gemensam bas. Sedan så kan man behöva fylla på och förstärka kunskapen ju närmare eleven man egentligen jobbar, men det måste finnas en bas. Men också att man tar reda på vad det är just den här specifika individen har för behov och förutsättningar, att man försöker hitta det som funkar för honom eller henne.

JILL: Visst har Specialpedagogiska skolmyndigheten ett studiepaket för NPF?

LINDA: Ja.

ERIKA: Ja, det stämmer.

JILL: Som är väldigt bra som jag förstår det, tycker många.

ERIKA: Får vi göra lite reklam för den också, vad bra.

JILL: Ja, det tycker jag.

ERIKA: Bra att du säger det, Jill.

[skratt]

ERIKA: Ja, precis. Jo, det är sant. Vi har ett webbaserat studiepaket som ligger på vår hemsida, spsm.se.

JILL: Ja, som många pratar ganska gott om som en jättebra start. Och att man just då får med hela personalgruppen och även kanske det man tänker som en extern personal, alltså vaktmästare och ... ja, men alla såna funktioner. Men att man börjar där. Och sen finns det ju jättemycket man kan studera vidare. Det finns böcker och utbildning och så. Då tycker jag att man ska titta på det som är gjort av eller i alla fall tillsammans med personer med egen erfarenhet. Det tycker jag är viktigt.

ERIKA: Tusen tack, hörni. Jätteintressant samtal. Man skulle kunna fortsätta hur länge som helst, men vi har ju inte all tid i världen. Så jag vill verkligen tacka er för att ni har kommit hit och delat med er. Jill, du som har verkligen så generöst beskrivit dina erfarenheter och också gett kloka råd till dem som jobbar i skolans värld. Och tack till dig också Linda, som rådgivare som har delat med dig av vad du ... de råd du ger, men också av det du ser ute i verksamheterna. Tack så jättemycket.

JILL: Tack.

LINDA: Tack.

PRESENTATÖR: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.